

การจัดตั้งวงเครื่องสายอีสาน

received 17 JUL 2020 revised 31 JAN 2021 accepted 4 FEB 2021

ภิกพ ปิ่นแก้ว

อาจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรี

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการจัดตั้งวงเครื่องสายอีสาน เป็นการศึกษาจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีวัตถุประสงค์ การวิจัย 2 ประการ คือ 1) เพื่อการจัดตั้งวงเครื่องสายอีสานโดยการประสมวงของเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานเหนือ ชนิดที่มีสาย 2) เพื่อประพันธ์ลายพื้นบ้านอีสานสำหรับการบรรเลงในวงเครื่องสายอีสาน

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจุบันวงดนตรีพื้นบ้านอีสานได้มีการพัฒนารูปแบบขึ้นอย่างหลากหลายด้วยบริบทของวัฒนธรรม ดนตรีสมัยนิยม ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดในการจัดตั้งวงเครื่องสายอีสานโดยการนำเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานเหนือ ชนิดที่มีสายประกอบด้วยพิณโป่ง ซออีสาน ไทซอ และขิมอีสาน นำมาประสมวงนอกจากนี้ได้เพิ่มเครื่องดนตรี กลองตั้ง โฉ่ง ฉิ่ง ฉาบเล็ก และขอลอ เพื่อประกอบจังหวะ เมื่อบรรเลงแล้วพบว่าคุณภาพของเสียงมีความ สอดประสานด้วยมิติของเสียงที่เกิดจากการประสมวงของเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานเหนือชนิดที่มีสาย มวลเสียง มีความนุ่มนวลไพเราะเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ผู้วิจัยจึงทำการวิเคราะห์คุณภาพเสียงของวงเครื่องสายอีสาน เพื่อประพันธ์ลายพื้นบ้านอีสานที่เป็นลายบรรเลงและลายประกอบการแสดง จำนวน 3 ลาย ได้แก่ ลายศรีสรายุ ดอกจาน ลายนารีศรีดอกจาน และลายอุตรชั้นไฉน โดยใช้แนวคิดหลักการประพันธ์ลายพื้นบ้านอีสาน จึงได้ ลายพื้นบ้านอีสานที่มีท่วงทำนองสอดคล้องและเหมาะสมกับวงเครื่องสายอีสาน ก่อเกิดปรากฏการณ์ใหม่ทางด้าน คุณค่าวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านอีสานซึ่งเป็นการพัฒนาวงการการศึกษาด้านดนตรีและสามารถนำไปใช้เป็นแนวทาง ในการศึกษาการจัดตั้งวงดนตรีและการประพันธ์ลายพื้นบ้านอีสานเพื่อจัดการแสดงเผยแพร่ต่อไป

คำสำคัญ: ดนตรีพื้นบ้านอีสาน, เครื่องสายอีสาน, ลายพื้นบ้านอีสาน

Establishment of Northeastern String Quartet

Piphop Pinkaew

Lecturer of Music,
Faculty of Humanities and Social Sciences,
Udon Thani Rajabhat University

Abstract

This research is a study from relevant documents, textbooks, and research works. The objectives of the research are 1) to establish Northeastern string quartet in ensembles of Northeastern folk musical stringed instruments, and 2) to compose Northeastern folk melodic patterns for performing in the Northeastern string quartet.

The results show that nowadays, Northeastern folk music bands have been developed in various styles due to the contexts of popular music culture. Therefore, I, the researcher, have the idea of establishing Northeastern string quartet by using the Northeastern folk stringed instruments, consisting of Phin (Northeastern acoustic three-stringed lute), Saw Isan (Northeastern bowed fiddle), Hai Song (a set of earthenware jars with rubber bands stretched over the open mouths), and Khim Isan (Northeastern hammered dulcimer). Besides, Glong Tueng Jo (a hand drum), Ching (pair of small thick cymbals joined by a cord), Chap Lek (pair of smaller flat cymbals joined by a cord), and Kor Lor (a type of Northeastern percussion instrument) are added to the orchestra to create rhythm. It is found out that the quality of sound is harmonized with the dimension of the sound, which is caused by the combination of the Northeastern folk stringed instruments. The sound is smooth, melodious, and unique. Then, I, the researcher, have analyzed the sound quality of the Northeastern string quartet in order to compose three Northeastern folk melodic patterns including Srisaran Dokchan, Lai Naree Sri Dokchan, and Udon Sunshine by using the concepts of Thai music composition. As a result, three Northeastern folk melodic

patterns are suitable for the Northeastern string quartet causing a new phenomenon in the value of Northeastern folk music culture. It is regarded as the development of the music education industry and can be used as a guideline for the study of the establishment of the band and the composition of Northeastern folk musics in the future.

Keywords: Northeastern Folk Music, Northeastern String Instruments, Northeastern Folk Melodic Patterns

บทนำ

ดนตรีเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตคนไทยมาตั้งแต่สมัยโบราณ กล่าวคือเสียงดนตรีคือเสียงที่มนุษย์ทำให้เกิดขึ้นมาด้วยความตั้งใจให้เป็นเสียงที่ไพเราะเป็นเสียงที่แตกต่างจากเสียงที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เช่น เสียงนก เสียงฝน เสียงแตรรถยนต์ และเสียงของคนพูด ดนตรีเกิดจากการนำเอาเสียงต่าง ๆ อันเกิดจากการนำเครื่องดนตรีมาเรียบเรียงเป็นทำนองเพลงทำให้เกิดความรู้สึกสบายใจ สนุกสนานหรือร้ายรำไปตามเสียงของดนตรีนั้น ดนตรียังเป็นศิลปะที่แสดงถึงเอกลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรมของชาติซึ่งไม่ว่าชาติใดหรือภาษาใดมีการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่งสืบทอดต่อ ๆ กันมา แม้แต่ในยุคที่ยังไม่มีความเจริญมากนักยังรู้จักทำเสียงต่าง ๆ ที่ตนคิดว่าไพเราะ เช่น การนำไม้สองอันมาเคาะเป็นจังหวะ นำใบไม้มาพับริมแล้วเป่า เมื่อความเจริญมากขึ้นมนุษย์จึงรู้จักประดิษฐ์เครื่องมือที่พิสดารให้เสียงและท่วงทำนองที่ประณีตยิ่งขึ้น (Charoensuk 1995, 8)

ตั้งแต่ครั้งโบราณกาลชาติไทยเป็นแหล่งอารยธรรมที่ก่อกำเนิดศิลปวัฒนธรรมอันแสดงออกถึงภูมิปัญญาของมนุษย์ ในการสร้างสรรค์สิ่งอันเป็นมรดกของชาติที่ทรงคุณค่าที่ตอบสนองต่ออารมณณ์และความรู้สึกเป็นการบ่งบอกให้เห็นถึงเชื้อชาติหรือเผ่าพันธุ์และขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมทั้ง 4 ภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ และภาคอีสาน ภาคอีสานหรือชุมชนอีสานเป็นชุมชนที่มีความเจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่อดีตในเชิงประวัติศาสตร์จะเห็นได้ว่าภาคอีสานเป็นชุมชนที่มีขนบธรรมเนียมประเพณีและรูปแบบในการดำรงชีวิตที่ค่อนข้างจะมีแบบแผน โดยเฉพาะประเพณีที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตตลอดระยะเวลาสิบสองเดือนมีการบันเทิงรื่นเริงต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง โดยการบันเทิงรื่นเริงนั้นได้มีการคิดทำอุปกรณ์หรือเครื่องดนตรีที่ใช้ในการประกอบจังหวะขึ้นซึ่งเกิดจากภูมิปัญญาของชาวบ้าน ดังเช่น การทำโปงลาง แคน พิณ โหวด กลอง เป็นต้น (Weesapen 1990, 5) ดนตรีพื้นบ้านอีสานเป็นดนตรีที่แสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิดประกอบกับสำนวนและสำเนียง แต่งขึ้นโดยศิลปินพื้นบ้าน ดนตรีพื้นบ้านจึงได้สะท้อนถึงขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี วัฒนธรรม สภาพความเป็นอยู่ ความอุดมสมบูรณ์ และความแห้งแล้ง โดยภาพสะท้อนเหล่านี้สังเกตได้จากสำเนียงของบทเพลงที่เกิดจากเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน ได้แก่ พิณ ไหซอง ซอกละมะพร้าว โปงลาง กลองยาว แคน โหวด เป็นต้น (Chonphairot 1983, 20)

การประสมวงดนตรีพื้นบ้านอีสานเป็นการนำเอาผู้บรรเลงเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานมาบรรเลงร่วมกันและเรียกลักษณะนามว่า “วง” วงดนตรีพื้นบ้านอีสานจะประสมวงแบบอิสระ คือ ประสมวงตามความสะดวกและความเหมาะสมของผู้บรรเลงในขณะนั้น กล่าวคือใครมีเครื่องดนตรีใดก็สามารถนำมาบรรเลงร่วมกันได้ ไม่มีรูปแบบที่แน่นอนตายตัวเหมือนการประสมวงดนตรีไทย แต่โดยทั่วไปดนตรีพื้นบ้านอีสานก็สามารถแบ่งประเภทของการประสมวงได้โดยการประสมวงดนตรีพื้นบ้านอีสานนั้นมีการประสมวงตามกลุ่มวัฒนธรรมดนตรี ซึ่งดนตรีพื้นบ้านอีสานมี 2 กลุ่มวัฒนธรรม คือ กลุ่มวัฒนธรรมอีสานเหนือ และกลุ่มวัฒนธรรมอีสานใต้ (Phonprathom 1995, 49)

ผู้วิจัยใช้หลักการประสมวงดนตรีพื้นบ้านอีสานมาจัดตั้งวงเครื่องสายอีสาน โดยการประสมเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสายของอีสานเหนือเข้าด้วยกัน ได้แก่ ขิมอีสาน พิณ ซออีสาน และไหซอง ผู้วิจัยยังได้นำแคนที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวอีสานและเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบจังหวะ ได้แก่ กลองตั้งโຈ้ ฉิ่ง ฉาบเล็ก และขอลอ เข้ามาร่วม

บรรเลงเพื่อให้จังหวะและท่วงทำนองมีความกระชับยิ่งขึ้น จึงเกิดเป็นวงเครื่องสายอีสานที่สร้างเอกลักษณ์ที่โดดเด่นให้กับวงการดนตรีพื้นบ้านอีสาน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ประพันธ์ลายพื้นบ้านอีสานที่ใช้สำหรับการบรรเลงในวงเครื่องสายอีสานโดยเฉพาะ จำนวน 3 ลาย ได้แก่ 1) ลายศรีสรายุทธอกจาน 2) ลายนารีศรีดอกจาน 3) ลายอุตรชั้นไฉน

วัตถุประสงค์การวิจัย

เป้าหมายสูงสุดของการวิจัยนี้ มุ่งเน้นไปที่การจัดตั้งวงเครื่องสายอีสานและการประพันธ์ลายพื้นบ้านอีสาน ซึ่งจะทำให้ได้วงดนตรีพื้นบ้านอีสานและทำนองลายพื้นบ้านอีสานแบบใหม่ ที่เป็นทางเลือกของนักศึกษาเอกดนตรีพื้นบ้านและในสถานศึกษาที่สนใจวงเครื่องสายอีสานที่จะนำไปใช้ประโยชน์ ดังนั้นวัตถุประสงค์ที่สำคัญในการวิจัยครั้งนี้ มีดังต่อไปนี้

1. เพื่อการจัดตั้งวงเครื่องสายอีสานโดยการประสมวงของเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานเหนือชนิดที่มีสาย
2. เพื่อประพันธ์ลายพื้นบ้านอีสานสำหรับการบรรเลงในวงเครื่องสายอีสาน

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยดำเนินการ ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษาเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน ระบบเสียงของเครื่องดนตรีและการประสมวงดนตรีพื้นบ้านอีสาน ศึกษาโครงสร้างลายพื้นบ้านอีสาน การประพันธ์ลายพื้นบ้านจากผู้เชี่ยวชาญทางด้านดนตรีพื้นบ้านอีสาน
2. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้รู้ คือผู้เชี่ยวชาญทางด้านดนตรีพื้นบ้านอีสาน ผู้ทรงคุณวุฒิระดับท้องถิ่นผู้เชี่ยวชาญทางด้านดนตรีพื้นบ้านในสถานศึกษาและกลุ่มบุคคลทั่วไป 2) กลุ่มผู้ปฏิบัติ คือหัวหน้าวงดนตรีและนักศึกษาเอกดนตรีพื้นบ้าน สาขาวิชาดนตรีคณมนุชศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ เครื่องมือที่เป็นตัวบุคคล ได้แก่ ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย เครื่องมือที่เป็นเอกสาร ได้แก่ การสัมภาษณ์ การสอบถามและการสนทนาเครื่องมืออุปกรณ์ประกอบด้วย เครื่องบันทึกเสียง และกล้องบันทึกภาพ ที่ใช้อำนวยความสะดวกในการ บันทึกข้อมูลแล้วนำข้อมูลที่ได้อาจจัดกลุ่มวิเคราะห์ตามหลักการแล้วนำเสนอผลแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการดำเนินงาน

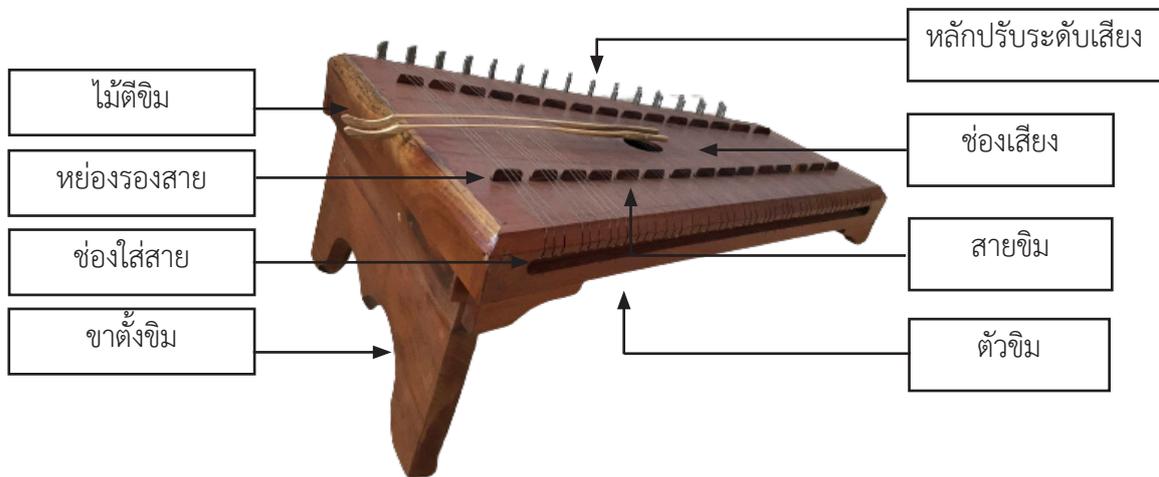
เครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานเหนือชนิดที่มีสาย แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ ประเภทดีดและประเภทสี ซึ่งประเภทดีดเป็นเครื่องดนตรีที่มีกล่องเสียงและไม่มีกล่องเสียงที่มีสายซึ่งจากอีกด้านหนึ่งไปยังอีกด้านหนึ่งสามารถใช้มือดีดและใช้ไม้ดีด เครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานเหนือประเภทเครื่องดีดมีดังนี้ พิณโปร่ง พิณโปร่งไฟฟ้า พิณไฟฟ้า พิณเบสไฟฟ้า และไหซอง ส่วนประเภทสีเป็นเครื่องดนตรีที่มีสายซึ่งตั้งบนกล่องเสียง โดยมีหย่องชั้นระหว่างกล่องเสียงกับสายใช้คันชักสำหรับสีให้สายสั่นสะเทือนทำให้เกิดเสียง เครื่องดนตรีประเภทสี ที่เรียกว่า “ซอ” ซอของอีสานมักจะใช้วัสดุเหลือใช้มาทำเป็นกล่องเสียงซอและมีชื่อเรียกตามวัสดุที่ใช้ทำ ดังนี้ ซอบัง ซอกระป๋อง ซอปีบ และซอกะลา

การจัดตั้งวงเครื่องสายอีสาน โดยการประสมวงด้วยเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานเหนือชนิดที่มีสาย มีอยู่ 2 ประเภท คือประเภทดีด ได้แก่ พิณโปร่งและไหซอง ประเภทสี ได้แก่ ซอกะลา และได้วิวัฒนาการสร้างเครื่องดนตรีชนิดใหม่ ซึ่งเป็นนวัตกรรมของดนตรีพื้นบ้านอีสานที่เป็นประเภทเครื่องดีดที่ทำมาจากสาย คือ “ซิมอีสาน” และได้นำมาประสมในวงเครื่องสายอีสาน ถึงแม้จะเป็นวงเครื่องสายแต่ก็มีแคนมาประสมเป็นเครื่องเป่า นอกจากนี้ยังได้เพิ่มกลองตั้งโຈ้ะ ฉิ่ง ฉาบเล็ก และซอลอ เข้ามาเป็นสีสันของเครื่องดนตรีประกอบจังหวะ ลักษณะเครื่องดนตรีและส่วนประกอบในวงเครื่องสายอีสาน มีดังนี้

ลักษณะเครื่องดนตรีในวงเครื่องสายอีสาน

1. ซิมอีสาน เป็นเครื่องดนตรีพื้นบ้านประเภทเครื่องดีดที่ทำมาจากสาย ซึ่งเป็นนวัตกรรมเครื่องดนตรีชนิดใหม่ ออกแบบให้มีรูปร่างที่ได้สัดส่วนพอดีเป็นเอกลักษณ์โดดเด่น เสียงดังกังวาน มีระบบเสียงแบบเมเจอร์สเกล ตามระบบเสียงดนตรีสากลในบันไดเสียงซีเมเจอร์ครบทั้ง 7 เสียง เป็นเครื่องดนตรีชนิดใหม่ที่สามารถบรรเลงร่วมกับเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานและเครื่องดนตรีสากลได้อย่างเหมาะสม ซิมอีสานหนึ่งเสียงจะมี 3 สาย ตั้งเสียง ทั้งสามสายเป็นระดับเสียงเดียวกันโดยเสียงต่ำสุดจะเริ่มต้นนับจากด้านบนของซิมตั้งเสียงทั้งสามสาย ในระบบเสียงดนตรีสากลในคีย์ซีเมเจอร์ เสียงของซิมอีสานแต่ละหย่องมีลักษณะ ดังนี้ หย่องที่ 1 เสียงมีต่ำ หย่องที่ 2 เสียงซอลต่ำ หย่องที่ 3 เสียงลาต่ำ หย่องที่ 4 เสียงทีต่ำ หย่องที่ 5 เสียงโด หย่องที่ 6 เสียงเร หย่องที่ 7 เสียงมี หย่องที่ 8 เสียงฟา หย่องที่ 9 เสียงซอล หย่องที่ 10 เสียงลา หย่องที่ 11 เสียงที หย่องที่ 12 เสียงโดสูง หย่องที่ 13 เสียงเรสูง หย่องที่ 14 เสียงมีสูง และหย่องที่ 15 เสียงซอลสูง

ส่วนประกอบขิมอีสาน

ภาพที่ 1 ส่วนประกอบขิมอีสาน
(© Piphop Pinkaew 23/7/2020)

2. พิณโปร่ง ทำด้วยไม้ขนุนเป็นรูปใบโพธิ์หรือรูปหยดน้ำ กว้าง 25 ซม. ยาว 30 - 35 ซม. หน้า 7 - 10 ซม. มีช่องเสียงตรงกลางด้านหน้าตัวพิณยาวประมาณ 40 - 50 ซม. หัวพิณทำเป็นลวดลาย หัวพญานาค สายพิณ ทำจากสายกีตาร์ 3 สาย มีเฟสของกีตาร์เป็นขั้นแบ่งเสียง ใช้ติดด้วยปีกชาวอีสานใช้พิณบรรเลงสายเดี่ยวและประกอบวงดนตรีมาแต่ครั้งโบราณ การตั้งสายของพิณ 3 สาย คือ สายที่ 1 ตั้งเป็นเสียงมี สายที่ 2 ตั้งเป็นเสียงลาต่ำ สายที่ 3 ตั้งเป็นเสียงมีต่ำ พิณทั้งสามสายจะตั้งสายในระบบเสียงแบบเมเจอร์สเกลตามระบบเสียงสากลในบันไดเสียงซีเมเจอร์

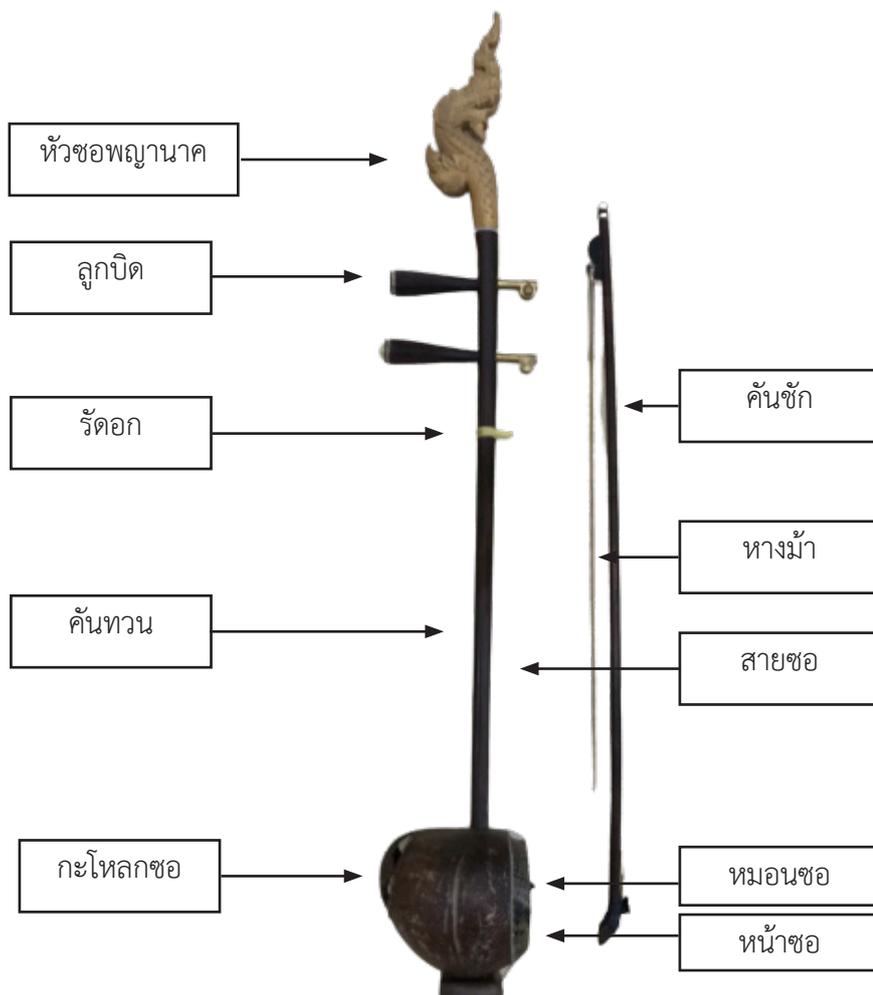
ส่วนประกอบพิณโปร่ง

ภาพที่ 2 ส่วนประกอบพิณโปร่ง
(© Piphop Pinkaew 23/7/2020)

3. ซออีสาน เป็นเครื่องดนตรีที่มีสายซึ่งตั้งบนกล่องเสียง โดยมีหมอนซอชั้นระหว่างกล่องเสียงกับสาย ใช้คันชักสำหรับสีให้สายสั่นสะเทือนทำให้เกิดเสียง ซออีสานนั้นนำกะลามะพร้าวมาทำเป็นกะโหลกซอ เลือกกะลาที่มีลักษณะตรงส่วนหัวหรือส่วนที่มีตามะพร้าวที่มีขนาดใหญ่ ฉือนเอาส่วนกันของกะลาออกเพียงเล็กน้อย นำมาหุ้มหน้าซอด้วยหนังงูเหลือม แล้วนำคันทวนส่วนปลายกดลงจนถึงส่วนกันของกะลา สายซอมี 2 สายตั้งผ่านหมอนรองสายที่วางบนหน้าซอผ่านสายรัดดอไปยังลูกบิดที่ใช้ซึ่งตั้งเพื่อเร่งสายซอ คันชักทำด้วยไม้เนื้ออ่อนหรือไม้ไผ่ซึ่งด้วยหางม้าหรือเอ็น การตั้งเสียงของซออีสานจะตั้งเสียงเป็นขั้นคู่ 5 สายในตั้งเป็นเสียงลาต่ำ สายนอกตั้งเป็นเสียงมี ในระบบเสียงแบบเมเจอร์สเกลตามระบบเสียงสากลในบันไดเสียงซีเมเจอร์

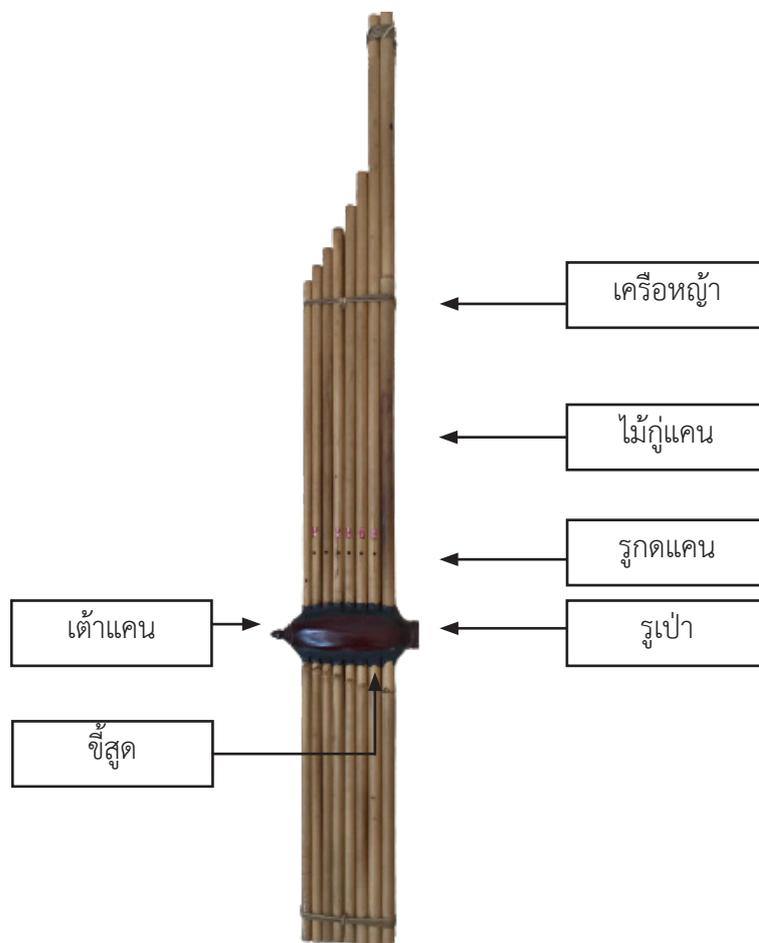
ส่วนประกอบซออีสาน

ภาพที่ 3 ส่วนประกอบซออีสาน
(© Piphop Pinkaew 23/7/2020)

4. แคน เป็นชื่อเครื่องดนตรีพื้นบ้านภาคอีสานที่เก่าแก่มามีมาแต่โบราณ แคนเป็นเครื่องดนตรีที่ใช้ปากเป่า ใครเป็นผู้คิดประดิษฐ์เครื่องดนตรีที่เรียกว่าแคนเป็นคนแรกและทำไมจึงเรียกว่า “แคน” ยังไม่มีหลักฐานที่ยืนยันได้ แต่ก็มีประวัติที่เล่าเป็นนิยายสืบต่อกันมา “แคน” คือเครื่องดนตรีชิ้นแรกของโลก หมอสอนศาสนาชาวฝรั่งเศส ที่เดินทางไปสอนศาสนาในเมืองจีน ได้พบว่า คนจีนได้เอาเครื่องดนตรีแคน ไปเลียนแบบ ทำเป็นเครื่องดนตรีของจีน แคนเป็นเครื่องดนตรีที่มีเสียงอันไพเราะ การเป่าแคนใช้มือทั้งสองข้าง บังคับเสียง ทำให้เสียงแคนที่ออกมานั้น มีทั้งทำนองเพลง เสียงประสาน เสียงสอดแทรก แสดงถึงอารมณ์และความรู้สึกต่าง ๆ อย่างพร้อมมูลทีเดียว มีความสมบูรณ์ขนาดที่ว่า ถ้าใช้เครื่องดนตรีอื่น ๆ บรรเลง ก็ต้องใช้หลายเครื่องเลยทีเดียว แต่แคนเพียงเต้าเดียวก็สามารถบรรเลงได้ แคนที่ใช้บรรเลงในวงเครื่องสายอีสานเรียกว่าแคนแปด ซึ่งมีระบบเสียงแบบเมเจอร์สเกลตามระบบเสียงสากลในบันไดเสียงซีเมเจอร์

ส่วนประกอบแคน

ภาพที่ 4 ส่วนประกอบแคน
(© Piphop Pinkaew 23/7/2020)

5. ไหซอง เป็นเครื่องดนตรีประเภทคุ่มจังหวะให้เสียงทุ้มต่ำ เสียงที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับขนาดของไหที่ใช้และความตึงหย่อนของหนังยางที่ซึ่งพาดอยู่ปากไห ไหซองทำเป็นเครื่องดนตรีได้โดยใช้ยางหนังสัตว์ หรือใช้ยางในของล้อรถจักรยาน ตัดให้เป็นเส้นกว้าง 1.5 ซม. ความยาวแล้วแต่ขนาดของปากไห จึงให้ตึงพาดผ่านปากไหและมัดยึดปลายสองด้านไว้กับคอไห ปรับความตึงของหนังยางให้พอเหมาะ การบรรเลงใช้นิ้วหัวแม่มือและนิ้วชี้เกี่ยวตึงสายหนังยางขึ้นมาแล้วปล่อย เสียงที่ได้จากการตึงปล่อยหนังยาง เสียงจะดังทุ้มต่ำคล้ายเสียงเบสเพื่อใช้บรรเลงในวงเครื่องสายอีสาน การตึงเสียงของไหซองจะตึงเสียงเป็นขั้นคู่ 5 ใบใหญ่จะตึงเป็นเสียงลาต่ำ ใบเล็กจะตึงเป็นเสียงมี ในระบบเสียงแบบเมเจอร์สเกลตามระบบเสียงสากลในบันไดเสียง ซีเมเจอร์

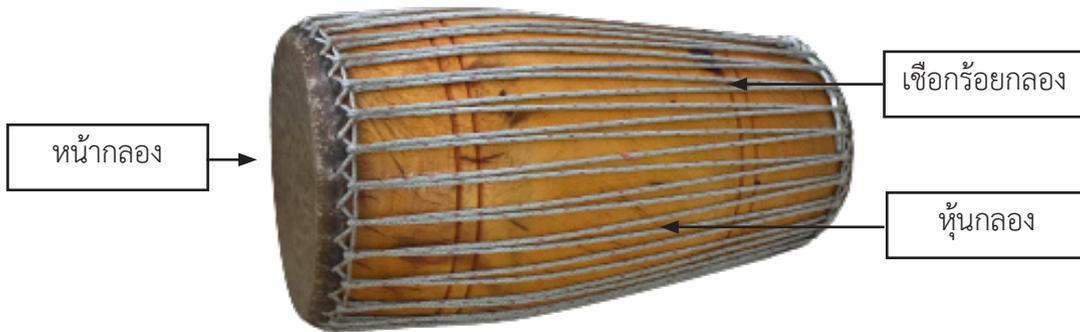
ส่วนประกอบไหซอง

ภาพที่ 5 ส่วนประกอบไหซอง
(© Piphop Pinkaew 23/7/2020)

6. กลองตั้งโจ๊ะ เป็นกลองที่สร้างขึ้นใหม่ที่ใช้สำหรับใช้บรรเลงในวงเครื่องสายอีสานโดยเฉพาะเรียกว่า “กลองตั้งโจ๊ะ” เป็นกลองที่มีสองหน้า หน้ากลองทำด้วยไม้จามจุรีหรือไม้ฉำฉา ซึ่งหนังสองหน้าด้วยหนังวัว โยงรัดหน้ากลองทั้งสองฝั่งด้วยเชือกในลอนและตึงแรงเสียงโอบรอบหน้ากลองด้วยเชือก ซึ่งเป็นลักษณะในแนวนอน หน้ากลองด้านใหญ่มีเส้นผ่านศูนย์กลาง 27 ซม. หน้ากลองด้านเล็กมีเส้นผ่านศูนย์กลาง 21 ซม. มีความยาว 58 ซม. ความสูงจากพื้น 30 ซม. การตีกลองตั้งโจ๊ะหน้าเล็กจะมี 2 เสียง คือ เสียงโจ๊ะและเสียงตุ้ง หน้าใหญ่จะมีเสียงเดียวคือ เสียงตั้งจังหวะของการบรรเลงวงเครื่องสายอีสานมีหลายจังหวะ ส่วนมากจะเรียกชื่อจังหวะตามลายที่บรรเลง เช่น จังหวะภูไท จังหวะลมพัดพร้าว จังหวะแห่จังหวะเซ็ง และจังหวะลำเพลิน เป็นต้น

ส่วนประกอบกลองตั้งโຈ้ะ

ภาพที่ 6 ส่วนประกอบกลองตั้งโຈ้ะ

(© Piphop Pinkaew 23/7/2020)

7. ฉิ่ง เป็นเครื่องดนตรีที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณของชาวเอเชีย สำหรับประเทศไทยปรากฏพบหลักฐานการนำฉิ่งมาใช้ในการบรรเลง ตั้งแต่สมัยสุโขทัย ฉิ่งเป็นเครื่องดนตรีประเภทตี มีหน้าที่ควบคุมจังหวะในวงดนตรี ทำด้วยโลหะผสม เป็นรูปคล้ายถ้วยขนาดเล็กค่อนข้างหนา ตรงกลางมีรูร้อยเชือกติดกันเป็นคู่ ๆ มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 5 - 7 ซม. เนื่องจากการตีฉิ่งต้องเอาขอบฝาข้างหนึ่งกระทบกับอีกฝาข้างหนึ่งตีแล้วก็ยกขึ้น ก็จะมีเสียงดัง “ฉิ่ง” แต่ถ้าเอาทั้ง 2 ฝาประกบกันไว้จะได้ยินเสียงสั้น ๆ “ฉับ” ดังนั้น การเรียกชื่อเครื่องดนตรีชนิดนี้ว่า “ฉิ่ง” ก็เพราะเรียกเสียงตามที่เกิดขึ้นนั่นเอง

ส่วนประกอบฉิ่ง

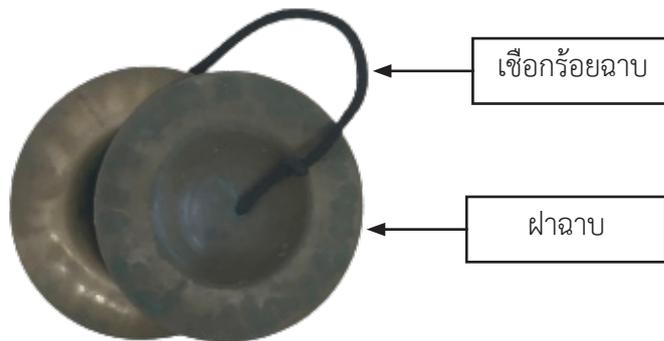

ภาพที่ 7 ส่วนประกอบฉิ่ง

(© Piphop Pinkaew 23/7/2020)

8. ฉาบเล็ก เป็นเครื่องดนตรีประเภทตี ทำด้วยโลหะคล้ายฉิ่งแต่หล่อให้บางกว่า ฉาบเล็กมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 12 - 14 ซม. เป็นเครื่องดนตรีที่ใช้เล่นในจังหวะยกของห้องเพลง หรือเรียกอีกอย่างว่า “ฉาบขัด” เสียงฉาบเล็กจะมีเสียงใส ดังกังวาน ส่วนมากจะเล่นในเพลงที่สนุกสนาน

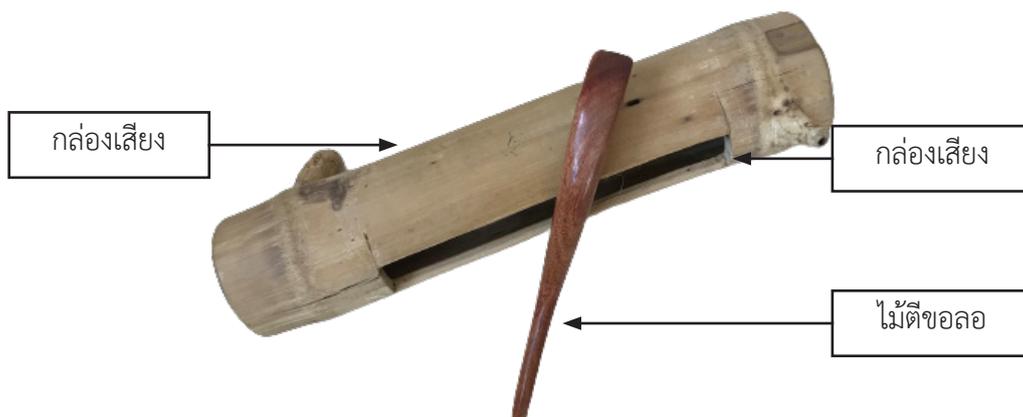
ส่วนประกอบฉาบเล็ก

ภาพที่ 8 ส่วนประกอบฉาบเล็ก
(© Piphop Pinkaew 23/7/2020)

9. ขอลอ ทำจากไม้ไผ่ตามความยาวของกระบอกไม้ไผ่ โดยตัดไม้ไผ่ให้มีข้อไม้ทั้งสองด้าน เจาะช่องระหว่างตรงกลางปล้องตามทางยาวให้เกิดช่อง เพื่อกระจายเสียงออกจากกระบอกไม้ไผ่ ใช้ไม้ตีเคาะในจังหวะตก เป็นเครื่องประกอบจังหวะ

ส่วนประกอบขอลอ

ภาพที่ 9 ส่วนประกอบขอลอ
(© Piphop Pinkaew 23/7/2020)

วงเครื่องสายอีสาน

วงเครื่องสายอีสาน เป็นวงดนตรีที่ประกอบด้วยเครื่องดนตรีที่มีสาย ได้แก่ ขิมอีสาน พิณโปรงซออีสาน และไหของ แม้ว่าเครื่องดนตรีที่นำมาบรรเลงนั้นจะมีวิธีบรรเลงแตกต่างกัน เช่น ดิด สี หรือดักก็ตาม ยังไงก็เรียกววงดนตรีประเภทนี้ว่า “วงเครื่องสายอีสาน” แต่มีเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่านำมาประสมวง คือ แคนและเครื่องกำกับจังหวะ ได้แก่ กลองตั้งโຈ้ะ ฉิ่ง ฉาบเล็ก และขอลอ เพื่อช่วยเพิ่มอรรถรสในการบรรเลงให้น่าฟังมากยิ่งขึ้น การเลือกใช้เครื่องดนตรีที่มีคุณภาพเสียงที่มีความแตกต่าง แสดงถึงเอกลักษณ์ของเสียงที่มีความโดดเด่น สีสันของเสียงที่สามารถถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกได้ดี เป็นการประสมประสานคุณลักษณะของเสียงที่มีความกลมกลืนของเสียงลักษณะเสียงที่เป็นสาย การตั้งเสียงของเครื่องดนตรีในวงเครื่องสายอีสาน โดยยึดเสียงแคนเป็นหลัก ซึ่งการผลิตแคนในปัจจุบันได้ปรับระดับเสียงที่มีความมาตรฐาน โดยเทียบเสียงตามคีย์ A440 เป็นเสียงมาตรฐานสากล แคนที่ใช้เป่าในวงเครื่องสายอีสาน คือ แคนแปดซึ่งมีบันไดเสียงเอไมเนอร์หรือซีเมเจอร์ของสเกลเสียงสากล ดังนั้น วงเครื่องสายอีสานจึงยึดเสียงแคนเป็นหลักในการตั้งเสียง เพื่อให้เสียงเครื่องดนตรีอยู่ในระดับเสียงเดียวกัน รูปแบบการตั้งเสียงเครื่องดนตรีในวงเครื่องสายอีสาน โดยการตั้งเสียงขิมอีสานเริ่มจากเสียงมีต่ำจะอยู่ด้านบนสุดของตัวขิม ถัดลงมาเป็นเสียงซอลต่ำ ลาต่ำ ทีต่ำ โด เร มี ฟา ซอล ลา ที โดสูง เรสูง มีสูง และเสียงสุดท้ายคือ เสียงซอลสูง การตั้งเสียงพิณโปรง 3 สาย สายหนึ่ง ซึ่งอยู่ด้านล่างจะตั้งเสียงมี สายที่สองสายกลางจะตั้งเสียงลาต่ำ สายที่สามที่อยู่ด้านบนจะตั้งเสียงมีต่ำ การตั้งเสียงซออีสาน สายในจะตั้งเสียงลาต่ำ สายนอกจะตั้งเสียงมี การตั้งเสียงไหของ ไบใหญ่จะตั้งเสียงลาต่ำ ไบเล็กจะตั้งเสียงมี ระบบเสียงของเครื่องดนตรีในวงเครื่องสายอีสาน ซึ่งอยู่ในระบบเสียงแบบเมเจอร์สเกลตามระบบเสียงสากลในบันไดเสียงซีเมเจอร์ วงเครื่องสายอีสานประกอบไปด้วยเครื่องดนตรี ดังนี้ ขิมอีสาน 1 ตัว พิณโปรง 1 ตัว ซออีสาน 1 คัน ไหของ 2 ไบ แคนแปด 1 เต้า กลองตั้งโຈ้ะ 1 ไบ ฉิ่ง 1 คู่ ฉาบเล็ก 1 คู่ และขอลอ 1 อัน

ภาพที่ 10 วงเครื่องสายอีสาน

(© Piphop Pinkaew 23/7/2020)

การประพันธ์ลายพื้นบ้านอีสานสำหรับการบรรเลงในวงเครื่องสายอีสาน คำว่าลายคือ ใช้สำหรับเรียกในทำนองเพลงอีสาน ที่เป็นลายเฉพาะทำนองบรรเลงล้วน ๆ เช่น เพลงแมงกู่ตอมดอกไม้ ก็เรียกว่าลายแมงกู่ตอมดอกไม้ เพลงแม่ฮ้างกล่อมลูก ก็เรียกว่า ลายแม่ฮ้างกล่อมลูก เป็นต้น ลายเพลงพื้นบ้านอีสานที่เป็นลายโบราณจริง ๆ จะใช้โน้ต 5 ตัว คือ โด เร มี ซอล และลา สาเหตุที่เป็นเช่นนั้นเพราะเครื่องดนตรีที่ใช้ในการประพันธ์ลายมีโน้ตไม่ครบหรืออาจเนื่องมาจากอารมณ์เพลงของผู้บรรเลงเอง ซึ่งเป็นอารมณ์แบบสนุกสนาน ร่าเริง ลายพื้นบ้านอีสานจึงออกมาแบบลักษณะโน้ตกระโดด ลักษณะการประพันธ์ลายพื้นบ้านอีสานได้จินตนาการมาจาก 4 ประการ ได้แก่ จินตนาการจากธรรมชาติที่ปรากฏ จินตนาการจากอารมณ์ความรู้สึก จินตนาการจากประเพณีต่าง ๆ และจินตนาการจากวิถีชีวิตชาวอีสาน การประพันธ์ลายพื้นบ้านสำหรับวงเครื่องสายอีสานเป็นการประพันธ์ลายขึ้นมาใหม่ที่ใช้บรรเลงในวงเครื่องสายอีสานโดยเฉพาะ ซึ่งเป็นไปตามจินตนาการของผู้ประพันธ์ที่เข้ากับเอกลักษณ์ประจำจังหวัดอุดรธานีจากธรรมชาติที่ปรากฏและจากอารมณ์ความรู้สึก ตามลักษณะของเครื่องดนตรีและระบบเสียงของเครื่องดนตรีในวงเครื่องสายอีสาน ผู้ประพันธ์ได้ใช้ระดับเสียง ที่นำมาถ่ายทอดความรู้สึกและสื่อสารทางด้านอารมณ์ นอกจากเสียงที่เกิดจากเครื่องดนตรีที่สามารถสร้างระดับเสียงได้อย่างชัดเจน และยังมีเสียงจากเครื่องดนตรีที่ผลิตหลายความถี่ผสมผสานกัน เครื่องดนตรีสามารถสร้างเสียงจากการสั่นสะเทือนของวัตถุ ซึ่งวัดได้ในหน่วยเฮิร์ตซ์ (Hz) ซึ่ง 1 เฮิร์ตซ์ เท่ากับการสั่นครบหนึ่งรอบต่อวินาที ตั้งแต่สมัยก่อนมีเพียงโน้ตที่มีความถี่คงตัวแค่ 12 เสียงเท่านั้น โดยเฉพาะเครื่องดนตรีระนาด ซึ่งความถี่เสียงคงตัวเหล่านี้มีความสัมพันธ์ทางคณิตศาสตร์ต่อกัน และถูกนิยามไว้ที่โน้ตตัวกลาง A4 (เสียงลา อ็อกเทฟที่สี่ของเปียโน) ซึ่งเป็นสาเหตุที่เสียงลาเริ่มต้นเขียนแทนด้วยอักษร A ปัจจุบันโน้ต A4 มีความถี่อยู่ที่ 440 เฮิร์ตซ์ ลักษณะความถี่ของเสียงโน้ตที่ใช้ในลายวงเครื่องสายอีสาน โดยที่เสียงตัวโน้ตต่ำสุด คือ เสียง E3 (เสียงมี อ็อกเทฟที่สามของเปียโน) และเสียงสูงสุด คือเสียง G5 (เสียงซอล อ็อกเทฟที่ห้าของเปียโน) ความถี่ของเสียงโน้ตที่ใช้ในลายวงเครื่องสายอีสานมีดังนี้ เสียงมีต่ำมีความถี่ 165 Hz เสียงซอลต่ำมีความถี่ 196 Hz เสียงลาต่ำ มีความถี่ 220 Hz เสียงที่ต่ำมีความถี่ 247 Hz เสียงโดมีความถี่ 262 Hz เสียงเรมีความถี่ 294 Hz เสียงมีมีความถี่ 330 Hz เสียงฟามีความถี่ 349 Hz เสียงซอลมีความถี่ 370 Hz เสียงลามีมีความถี่ 440 Hz เสียงทีมีความถี่ 495 Hz เสียงโดสูงมีความถี่ 523 Hz เสียงเรสูงมีความถี่ 587 Hz เสียงมีสูงมีความถี่ 659 Hz และเสียงซอลสูงมีความถี่ 783 Hz สีสันของเสียงในวงเครื่องสายอีสานมีความแตกต่างกัน เสียงที่เกิดขึ้นจากสายที่แตกต่างกัน ความยาวของสายที่ต่างกัน คุณภาพเสียงที่โดดเด่นหลายด้านขึ้นกับระดับเสียงความสั้นยาวของสาย ผู้ประพันธ์ใช้คุณลักษณะความแตกต่างของเสียงดังกล่าว เพื่อสร้างสีสันการประพันธ์ลายพื้นบ้านอีสานสำหรับวงเครื่องสายอีสานตามจินตนาการ

การประพันธ์ลายพื้นบ้านอีสานสำหรับบรรเลงในวงเครื่องสาย มีการวิเคราะห์เอกลักษณ์ของลาย ทั้ง 3 ลาย ได้แก่ ลายศรีสราดอกจาน ลายนารีศรีดอกจาน และลายอุดรชนิเณน์ โดยแบ่งประเด็นในการวิเคราะห์ ดังนี้

- 1) ความเป็นมาของลาย
- 2) คีตลักษณ์
- 3) จำนวนตัวโน้ต
- 4) ช่วงเสียง
- 5) จังหวะตก
- 6) กระจายจังหวะ
- 7) การซ้ำทำนอง
- 8) อัตราจังหวะ

1. **ลายศรีสรายุคอกจาง** คำว่า “ศรีสรายุค” หมายถึง ความสำราญ “ดอกจาง” คือดอกไม้ที่แสดงถึงความงดงามของมวลพฤกษาของภาคอีสานและเป็นต้นไม้ประจำจังหวัดอุดรธานี “ลายศรีสรายุคอกจาง” คือ ลายพื้นบ้านที่ประพันธ์ขึ้นเพื่อใช้เป็นการอุทิศเครื่องของของนักดนตรีในวงเครื่องสายอีสาน ซึ่งผู้ประพันธ์จินตนาการเมื่อเห็นดอกจางร่วงหล่นจากต้นเต็มพื้นด้านล่างของต้นดอกจางและมีสีสดใสใสบางาม จึงประพันธ์ลายศรีสรายุคอกจางขึ้น เพื่อใช้เป็นลายบรรเลงในการอุทิศเครื่องของนักดนตรีวงเครื่องสายอีสานคีตลักษณ์ของลายศรีสรายุคอกจาง ดังนี้

ท่อน 1 (จังหวะแท้)

----	- ม ช ล	-- ม ช	ลชม ช ล	-- ตั ล	ช ม ช ล	- ช ม ช	ล ต ร ม
----	ม ช ม ล	-- ท รี่	ท ล ช ล	-- รี่ ท	ล ท รี่ ช	-- ล ม	ร ม ช ล
----	- ล ช ม	-- ช ร	ม ต ร ม	- ล ต ล	ด ล ช ม	-- ช ร	ม ต ร ม
----	ล ต ร ม	-- ช ล	ตั ล ช ม	-- ช ม	ร ต ร ม	ล ต ร ม	ช ล ช ตั
----	ม ช ล ตั	-- รี่ มี่	ชี่ มี่ รี่ ตั	-- รี่ มี่	ชี่ มี่ รี่ ตั	รี่ มี่ รี่ ตั	รี่ ตั ท ล
----	รี่ ท ล ช	-- ล ท	รี่ ม ช ล	-- ช ม	ร ม ช ล	ตั ช ตั ล	ช ม ร ม
----	ช ม ร ต	-- ล ต	ร ม ช ร	----	ช ม ร ต	ร ต ล ต	ร ม ช ร
----	- ช ล ท	-- รี่ ท	ล ช ม ท	-- รี่ ท	ล ช ล ท	รี่ ท ล ช	ล ม ช ล
----	ม ช ล ท	-- รี่ ท	ล ช ม ท	-- ล ท	รี่ ท ล ช	-- ล ม	ร ม ช ล

ท่อน 2 (จังหวะแท้)

----	ล ช ม ช	-- ล ตั	รี่ ตั ล ตั	-- รี่ มี่	ชี่ มี่ รี่ ตั	- ท รี่ ล	ท ล ช ม
----	- ม - ช	-- ล ตั	รี่ ตั ล ตั	-- รี่ มี่	ชี่ มี่ รี่ ตั	รี่ มี่ รี่ ตั	รี่ ตั ท ล
----	รี่ ท ล ท	-- ล ท	รี่ ท ล ช	-- รี่ ท	ล ท รี่ ช	-- ล ม	ร ม ช ล
----	ม ช ล ท	-- ล ท	รี่ ท ล ช	-- รี่ ท	ล ท รี่ ช	-- ล ม	ร ม ช ล
ชิม ----	ลชม ช ล	ช ล ตั รี่	ตั ล ช ล	-- ลชม	ร ม ช ล	ตั ช ตั ล	ช ม ร ม
รับ ----	ลชม ช ล	ช ล ตั รี่	ตั ล ช ล	-- ลชม	ร ม ช ล	ตั ช ตั ล	ช ม ร ม
ชิม ----	ลชม ร ต	ร ต ล ต	ร ม ต ร	-- รตล	ช ล ต ร	ม ต ม ร	ด ม ช ล
รับ ----	ลชม ร ต	ร ต ล ต	ร ม ต ร	-- รตล	ช ล ต ร	ม ต ม ร	ด ม ช ล
ชิม ----	ลชม ร ต	-- รตล	ช ล ต ร	รับ ----	ลชม ร ต	-- รตล	ช ล ต ร
----	- ช ล ท	-- รี่ ท	ล ช ม ท	-- รี่ ท	ล ช ล ท	รี่ ท ล ช	ล ม ช ล
----	ม ช ล ท	-- รี่ ท	ล ช ม ท	-- ล ท	รี่ ท ล ช	-- ล ม	ร ม ช ล

ท่อนจบ (จังหวะแห่)

	ดํ รั ล ดํ	ซ ล ดํ ม	ซ ล ดํ ล		ม ซ ร ม	ด ร ม ม	ซ ล ด ล
	--- รั	--- ดํ	--- ล	--- ซ	--- ม	- ร - ด	- ท - ล

ลายศรีสรายุคดอกจาง แบ่งออกเป็น 3 ท่อน คือ ท่อนที่ 1 ท่อนที่ 2 และท่อนจบ ตัวโน้ตที่ใช้มากที่สุด ในท่อนที่ 1 คือเสียงซอล ตัวโน้ตที่ใช้ น้อยที่สุด คือเสียงซอลสูง ตัวโน้ตที่ใช้มากที่สุด ในท่อนที่ 2 คือเสียงลา ตัวโน้ตที่ใช้ น้อยที่สุด คือเสียงซอลสูง และตัวโน้ตที่ใช้มากที่สุด ในท่อนจบ คือเสียงโดสูง ตัวโน้ตที่ใช้ น้อยที่สุด คือเสียงมีต่ำและเสียงซอลต่ำ ช่วงเสียงของลายในท่อนที่ 1 คือเสียงลาต่ำ และเสียงซอลสูง ช่วงเสียงของลายในท่อนที่ 2 คือเสียงซอลต่ำและเสียงซอลสูง และช่วงเสียงของลายในท่อนจบ คือ เสียงมีต่ำและเสียงมีสูงจังหวะตกหลักในท่อนที่ 1 คือ เสียงเร เสียงมี เสียงลา และเสียงโดสูง จังหวะตรองท่อนที่ 1 คือ เสียงเร เสียงมี เสียงลา และเสียงโดสูง จังหวะตกหลักท่อนที่ 2 คือ เสียงเร เสียงมี และเสียงลา จังหวะตรองท่อนที่ 2 คือ เสียงเร เสียงซอล เสียงลา เสียงที และเสียงโดสูง และจังหวะตกหลักท่อนจบ คือ เสียงลา จังหวะตรองท่อนจบ คือ เสียงลา รูปแบบกระสวน จังหวะที่พบมากที่สุด ในท่อนที่ 1 คือรูปแบบที่ 3 จำนวน 17 ครั้ง รูปแบบกระสวนจังหวะที่พบมากที่สุด ในท่อนที่ 2 คือรูปแบบที่ 2 จำนวน 15 ครั้ง และรูปแบบกระสวนจังหวะที่พบมากที่สุด ในท่อนจบ คือรูปแบบที่ 1, 2 และ 4 จำนวน 2 ครั้ง การซ้ำทำนองในท่อนที่ 1 มี 2 วรรค 1 ประโยค การซ้ำทำนองในท่อนที่ 2 มีการซ้ำทำนอง ที่หลากหลาย และการซ้ำทำนองในท่อนจบ มี 1 วรรคจังหวะที่ใช้ในลายศรีสรายุคดอกจาง คือจังหวะแห่ อัตราจังหวะแห่มีความเร็วของการเคาะในลายศรีสรายุคดอกจาง ($\downarrow = 60$)

2. ลายนารีศรีดอกจางต้นจางหรือต้นทองกวาว เริ่มแบ่งบานอวดช่อดอกสีส้มแดงแต้มแต่งท้องทุ่งจากต้นฤดูหนาว ผ่านเดือนอ้ายเดือนยี่จวบจนถึงเดือนสามต้นฤดูแล้ง ดินแห้งโหดดอกจางจึงโรยรา “ต้นจาง” เป็นชื่อเรียกทางภาคอีสาน ด้วยสีสันของกลีบดอกที่โดดเด่น ตัดกับฉากหลังอันเป็นท้องทุ่งราบโล่ง หลังจากการเก็บเกี่ยวพืชผลในทุ่งข้าวไพศาลจะเหลือเพียงแต่ซังข้าวสีเหลืองที่ขยับตัว เมื่อลมลำพัดต้นข้าวเปลี่ยวเหงาอ้างว้างลำพัง รอคอยเพียงแสงแดดร้อนขยับเคลื่อนมาแผดเผาความว่างเปล่าของทุ่งนา และมีหญิงสาวชาวอีสานเดินเล่นตามทุ่งนาที่กำลังเดินเก็บดอกจางที่กำลังร่วงจากต้นจางคิตรีลักษณ์ของลายนารีศรีดอกจาง ดังนี้

ท่อนเกริ่น

ขิม ----	- รั - มํ	- รั - ท	- ล - ท	แคน ----	- รั - มํ	- รั - ท	- ล - ท
พิณ ----	- ซ - ม	- ร - ม	- ซ - ล	ซอ ----	- ซ - ม	- ร - ม	- ซ - ล
- ซ - ล	- ท - ล	- ซ - ม	--- ซ				

ท่อน 1 (จังหวัดภูเก็ต)

----	----	----	---ล	----	-ช-ล	---ช	-ม-ร
----	----	---ม	-ร-ด	----	---ร	-ม-ร	-ด-ล
----	----	---ช	-ม-ร	----	---รค	-ช-ล	-ด-ร
----	----	-ล-ด	-ร-ม	----	---ลชม	-ช-ล	-ด-ล
----	----	---ล	-ช-ล	----	-ด-ม	-ช-ล	-ด-ล
----	----	---รค	-ด-ร	----	-ม-ร	---ด	---
----	----	---ช	-ม-ร	----	-ด-ร	---ม	-ช-ร
----	----	---ลชม	-ช-ล	----	-ด-ร	---ม	---

ท่อน 2 (จังหวัดลพบุรี)

---ล	ช ม ช ล	---ล	ช ม ช ร	--มร	ด ล ด ร	--มร	ด ล ช ล
--มล	ช ม ช ล	--ดล	ช ม ช ร	--มร	ด ล ด ร	-มชม	ร ม ช ล
--รท	ล ช ม ท	--รท	ล ช ม ล	--ลท	ล ช ม ช	--ชล	ช ม ร ม
--รท	ล ท ร ท	--ทล	ช ล ท ล	--ลช	ม ช ล ช	--ชม	ร ม ร ม
--รม	ช ล ช ท	--รม	ช ล ช ล	---ร	ม ช ม ช	--ลท	ร ม ร ม
--ลท	ร ม ร ม	ช ม ร ม	ช ล ช ล	--รม	ช ล ช ล	ช ล ท ล	ช ม -ช
----	----	---ช	-ม-ร	----	-ด-ร	---ม	-ช-ร
----	----	---ลชม	-ช-ล	----	-ด-ร	---ม	---

ท่อน 3 (จังหวัดลำพูน)

--มท	ล ช ล ท	--รท	ล ช ล ท	--มท	ล ช ล ท	ร ท ล ท	ล ช ม ช
--มท	ล ช ม ท	--รม	ช ม ร ท	--รท	ล ช ล ท	ร ท ล ท	ล ช ม ช
--มล	ช ม -ช	--ทล	ช ม -ช	--มล	ช ม -ช	-ลชล	-ทลท
--รม	ร ท ล ท	--รม	ร ท ช ล	--ชม	ร ม ช ล	ช ล ท ล	ช ม -ช

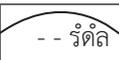
ท่อนจบ(จังหวัดภูเก็ต)

ชิม----	-ร-ม	-ร-ท	-ล-ท	รับ----	-ร-ม	-ร-ท	-ล-ท
ชิม----	-ช-ม	-ร-ม	-ช-ล	รับ----	-ช-ม	-ร-ม	-ช-ล
-ช-ล	-ท-ล	-ช-ม	---				

ลายนารีศรีดอกจาน แบ่งออกเป็น 5 ท่อน คือ ท่อนเกริ่น ท่อนที่ 1 ท่อนที่ 2 ท่อนที่ 3 และท่อนจบ ตัวโน้ตที่ใช้มากที่สุด ในท่อนเกริ่น คือเสียงซอล ตัวโน้ตที่ใช้บ่อยที่สุด คือ เสียงเรและเสียงมีสูง ตัวโน้ตที่ใช้มากที่สุดในท่อนที่ 1 คือเสียงลา ตัวโน้ตที่ใช้บ่อยที่สุด คือเสียงมีสูง ตัวโน้ตที่ใช้มากที่สุดในท่อนที่ 2 คือเสียงซอล ตัวโน้ตที่ใช้บ่อยที่สุด คือเสียงซอลต่ำและเสียงโดสูง ตัวโน้ตที่ใช้มากที่สุดในท่อนที่ 3 คือเสียงลา ตัวโน้ตที่ใช้บ่อยที่สุด คือ เสียงเรและเสียงซอลสูง ตัวโน้ตที่ใช้มากที่สุดในท่อนจบ คือ เสียงซอล ตัวโน้ตที่ใช้บ่อยที่สุด คือ เสียงเรและเสียงมีต่ำ ช่วงเสียงของลายในท่อนเกริ่น คือ เสียงเร และเสียงมีสูง ช่วงเสียงของลายในท่อนที่ 1 คือ เสียงซอลต่ำและเสียงมีสูง ช่วงเสียงของลายในท่อนที่ 2 คือ เสียงซอลต่ำและเสียงเรสูง ช่วงเสียงของลายในท่อนที่ 3 คือ เสียงเรและเสียงซอลสูง และช่วงเสียงของลายในท่อนจบ คือ เสียงเรและเสียงมีสูง จังหวะตกหลักท่อนเกริ่น คือ เสียงลาและเสียงที่ จังหวะตรองท่อนเกริ่น คือ เสียงซอล เสียงลา และเสียงที่ จังหวะตกหลักท่อนที่ 1 คือ เสียงลาต่ำ เสียงเร และเสียงลา จังหวะตรองท่อนที่ 1 คือ เสียงโด เสียงเร เสียงมี เสียงลา และเสียงเรสูง จังหวะตกหลักท่อนที่ 2 คือ เสียงลาต่ำ เสียงมี เสียงซอล และเสียงลา จังหวะตรองท่อนที่ 2 คือ เสียงเรและเสียงลา จังหวะตกหลักท่อนที่ 3 คือ เสียงซอลและเสียงที่ จังหวะตรองท่อนที่ 3 คือ เสียงซอล เสียงลา และเสียงที่ และจังหวะตกท่อนจบ คือ เสียงลาและเสียงที่ จังหวะตรองท่อนจบ คือ เสียงซอล เสียงลา และเสียงที่ รูปแบบกระสวนจังหวะที่พบมากที่สุด ในท่อนเกริ่น คือ รูปแบบ ที่ 2 จำนวน 6 ครั้ง รูปแบบกระสวนจังหวะที่พบมากที่สุด ในท่อนที่ 1 คือ รูปแบบที่ 1 จำนวน 8 ครั้ง รูปแบบกระสวนจังหวะที่พบมากที่สุด ในท่อนที่ 2 คือ รูปแบบที่ 2 จำนวน 18 ครั้งรูปแบบกระสวนจังหวะที่พบมากที่สุด ในท่อนที่ 3 คือ รูปแบบที่ 1 จำนวน 9 ครั้ง และรูปแบบกระสวนจังหวะที่พบมากที่สุด ในท่อนจบ คือ รูปแบบที่ 2 จำนวน 6 ครั้ง การซ้ำทำนองในท่อนเกริ่น มี 2 ประโยค การซ้ำทำนองในท่อนที่ 1 มี 2 วรรค การซ้ำทำนองในท่อนที่ 2 มี 2 ประโยค การซ้ำทำนองในท่อนที่ 3 มี 2 วรรคและการซ้ำทำนองในท่อนจบ มี 2 ประโยคอัตราจังหวะที่ใช้ในลายนารีศรีดอกจาน แบ่งออกเป็น 3 จังหวะ ได้แก่ จังหวะฎไท มีความเร็วของจังหวะ (♩ = 60) จังหวะลมพัดพร้าว มีความเร็วของจังหวะ (♩ = 70) และจังหวะลำเพลิน มีความเร็วของจังหวะ (♩ = 90)

3. ลายอุตรชั้นโหม่น คำว่า “ชั้นโหม่น” นอกจากชื่อที่ไพเราะและกลิ่นที่หอมแล้วยังเป็นกล้วยไม้พันธุ์ลูกผสมที่เป็นหนึ่งในความภาคภูมิใจของชาวจังหวัดอุตรธานี ลักษณะเด่นของชั้นโหม่น คือ เป็นกล้วยไม้ที่มีกลิ่นหอมรัญจวนแบบไทย ๆ ดอกกล้วยไม้จะให้กลิ่นหอมออกมาจากกลีบดอกในช่วงเช้าตรู่ จนถึงราว ๆ บ่ายโมง ถ้าตัดดอกจากต้นแล้วจะให้ความหอมอยู่ประมาณ 10 วัน หลังจากนั้นจะค่อย ๆ จางหายไปตามลำดับจนกว่าดอกจะแห้งในที่สุด คีตลักษณ์ของลายอุตรชั้นโหม่น ดังนี้

ท่อน 1 (จังหวะฎไท)

----	----	- ซ - ด	- ร - ม		- ซ - ม	- ร - ซ	- ม - ร
--- ด	- ร - ด	- ซ - ล	- ร - ด	- ซ - ม	- ร - ด	- ซ - ล	- ด - ร
----	- ซ - ม	- ล - ซ	- ม - ซ	----	----	--- ฟ	- ม - ซ
--- ม	- ล - ซ	- ม - ซ	- ล - ซ	- ร - ต	- ล - ต	- ซ - ล	- ต - ซ
- ต - ล	- ซ - ม	- ซ - ม	- ร - ซ	--- ม	- ล - ซ	- ร - ซ	- ม - ร
--- ด	- ร - ด	- ซ - ล	- ร - ด	- ซ - ม	- ร - ด	- ซ - ล	- ด - ร

ท่อน 2 (จังหวัดระยอง)

----	ล ช ล ด	-- ร ม	ร ด ล ด	-- ล ด	ล ด ร ช	- ล - ด	ร ม ร ด
----	ล ช ล ด	-- ร ม	ร ด ล ด	-- ล ด	ล ด ร ช	- ล - ด	ร ม ร ด
----	- ร ม ช	ช ล ช ม	ช ม ร ด	----	- ร ม ช	ช ล ช ม	ช ม ร ด
-- ล ด	ล ด ร ช	- ล - ด	ร ม ร ด	-- ล ด	ล ด ร ช	- ล - ด	ร ม ร ด
----	ด ร ม ช	-- ล ด	ล ช ม ช	-- ล ด	ร ด ล ด	-- ล ช	ล ช ม ช
----	ด ร ม ช	-- ล ด	ล ช ม ช	-- ล ด	ร ด ล ด	-- ล ช	ล ช ม ช
--- ช	ล ด - ด	--- ช	ล ช ม ช	--- ร	ม ช - ช	--- ม	ช ร ม ด
-- ม ร	ด ล ด ช	-- ม ช	ล ม ร ด	-- ม ร	ด ล ด ช	-- ม ช	ล ม ร ด

ท่อน 3 (จังหวัดลำพูน)

--- ด	ร ม ล ช	----	--- ช	--- ช	--- ช	-- ม ช	- ล - ด
----	- ม ร ด	----	- ม ร ด	----	- ม ร ด	- ล - ด	- ช ล ม
----	----	- ช - ล	ด ล ช ม	----	- ล ช ม	- ช - ล	ช ล ด ช
----	----	--- ม	ช ล ด ช	----	- ล ด ล	- ล ด ล	ช ล ด ช
----	- ม ร ด	- ล - ด	- ช ล ช	----	- ม - ด	- ด ล ด	ร ม ช ม
----	- ม - ด	- ด ล ด	ร ม ช ม	--- ล	ด ร ด ร	- ม - ร	ด ล ด ช

ท่อนจบ

----	ล ช ล ด	-- ร ม	ร ด ล ด	-- ล ด	ล ด ร ช	- ล - ด	ร ม ร ด
----	ล ช ล ด	-- ร ม	ร ด ล ด	-- ล ด	ล ด ร ช	- ล - ด	ร ม ร ด

การประพันธ์ลายอูตรชั้นฉนิบ แบ่งออกเป็น 4 ท่อน คือ ท่อนที่ 1 ท่อนที่ 2 ท่อนที่ 3 และท่อนจบ ตัวโน้ตที่ใ้ช้ มากที่สูดในท่อนที่ 1 คือ เสียงซอล ตัวโน้ตที่ใ้ช้น้อยที่สูด คือ เสียงเรสูง โน้ตที่ใ้ช้มากที่สูดในท่อนที่ 2 คือ เสียงโด ตัวโน้ตที่ใ้ช้น้อยที่สูด คือ เสียงมีต่ำและเสียงเรสูง ตัวโน้ตที่ใ้ช้มากที่สูดในท่อนที่ 3 คือ เสียงซอลตัวโน้ตที่ใ้ช้น้อยที่สูด คือ เสียงซอลต่ำ ตัวโน้ตที่ใ้ช้มากที่สูดในท่อนจบ คือ เสียงโด โน้ตที่ใ้ช้น้อยที่สูด คือ เสียงซอลต่ำและเสียงมี ช่วงเสียงของลายในท่อนที่ 1 คือ เสียงซอลต่ำและเสียงเรสูง ช่วงเสียงของลายในท่อนที่ 2 คือ เสียงมีต่ำและเสียงเรสูง ช่วงเสียงของลายในท่อนที่ 3 คือ เสียงซอลต่ำและเสียงมีสูง และช่วงเสียงของลายในท่อนจบ คือ เสียงซอลต่ำและเสียงมี จังหวะตกลัทท่อนที่ 1 คือ เสียงเรและเสียงซอล จังหวะตกรองท่อนที่ 1 คือ เสียงโด เสียงมี และเสียงซอล จังหวะตกลัทท่อนที่ 2 คือ เสียงโดและเสียงซอล จังหวะตกรองท่อนที่ 2 คือ เสียงโดและ

เสียงซอล จังหวะตกหลักท่อนที่ 3 คือ เสียงมี เสียงซอล และเสียงโดสูง จังหวะตรองท่อนที่ 3 คือ เสียงมี เสียงซอล และเสียงโดสูง จังหวะตกท่อนจบ คือเสียงโด จังหวะตรองท่อนจบ คือ เสียงโด รูปแบบกระสวนจังหวะที่พบมากที่สุด ในท่อนที่ 1 คือ รูปแบบที่ 2 จำนวน 18 ครั้ง รูปแบบกระสวนจังหวะที่พบมากที่สุด ในท่อนที่ 2 คือ รูปแบบที่ 2 จำนวน 13 ครั้ง รูปแบบกระสวนจังหวะที่พบมากที่สุด ในท่อนที่ 3 คือ รูปแบบที่ 5 จำนวน 6 ครั้ง และรูปแบบกระสวนจังหวะที่พบมากที่สุด ในท่อนจบ คือ รูปแบบที่ 2 จำนวน 6 ครั้ง การซ้ำทำนองในท่อนที่ 1 มี 1 ประโยค การซ้ำทำนองในท่อนที่ 2 และท่อนที่ 3 มีการซ้ำทำนองที่หลากหลายและการซ้ำทำนองในท่อนจบ มี 2 ประโยคอัตราจังหวะที่ใช้ในลายอุดรชั้นไฉน เป็นจังหวะที่ใช้ประกอบการแสดง ซึ่งมีแบ่งออกเป็น 3 จังหวะได้แก่ จังหวะภูไท มีความเร็วของจังหวะ ($J = 60$) จังหวะรำวง มีความเร็วของจังหวะ ($J = 80$) และจังหวะลำเพลิน มีความเร็วของจังหวะ ($J = 90$)

สรุป

การจัดตั้งวงเครื่องสายอีสานผู้วิจัยได้ใช้หลักการประสมวงดนตรีพื้นบ้านอีสานเป็นหลักการ ประสมวงโดยการนำเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานชนิดที่มีสาย ได้แก่ พิณโปร่ง ซออีสาน และโหม่งมาประสมวง เครื่องดนตรีเหล่านี้เป็นเครื่องดนตรีที่มีมาตั้งแต่ดั้งเดิมทั้งนี้ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีชิ้นใหม่ คือ “ซิมอีสาน” ผู้วิจัยจึงนำมาประสมในวงเครื่องสายอีสานทำให้ได้ระบบเสียงของวงเครื่องสายอีสานที่มีความไพเราะเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว เครื่องดนตรีในวงเครื่องสายอีสานส่วนมากมีศักยภาพในการผลิตเสียงที่ยาวได้อย่างต่อเนื่อง จึงทำให้วงเครื่องสายอีสานมีลีลาท่วงทำนองการบรรเลงลายพื้นบ้านอีสานในลักษณะซ้ำได้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ผู้วิจัยได้นำแคนและเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบจังหวะ ได้แก่ กลองตั้งโຈ้ะ ฉิ่ง ฉาบเล็ก และซอลอ เข้ามาร่วมบรรเลงด้วยเพื่อให้จังหวะและท่วงทำนองมีความกระชับยิ่งขึ้น การตั้งเสียงของเครื่องดนตรีในวงเครื่องสายอีสาน โดยยึดเสียงแคนเป็นหลัก ซึ่งระดับเสียงแคนอยู่ในบันไดเสียงเอไมเนอร์หรือซีเมเจอร์ของสเกลเสียงสากลตามคีย์ A440 เป็นเสียงที่มาตรฐาน และวงเครื่องสายอีสานจัดเป็นนวัตกรรมทางด้านดนตรีพื้นบ้านอีสานแบบใหม่

การประพันธ์ลายพื้นบ้านอีสานสำหรับวงเครื่องสายอีสานผู้วิจัยได้ประพันธ์โดยการนำหลักการประพันธ์ลายพื้นบ้านอีสาน ซึ่งเป็นไปตามจินตนาการของผู้ประพันธ์ที่ให้เข้ากับเอกลักษณ์ประจำจังหวัดอุดรธานี จากธรรมชาติที่ปรากฏและจากอารมณ์ความรู้สึก ตามลักษณะของเครื่องดนตรีและระบบเสียงของเครื่องดนตรีในวงเครื่องสายอีสาน ซึ่งความถี่ของเสียงโน้ตที่ใช้ในลายวงเครื่องสายอีสาน โดยที่เสียงตัวโน้ตต่ำสุด คือ เสียง E3 (เสียงมี อ็อกเทฟที่สามของเปียโน) และเสียงสูงสุด คือ เสียง G5 (เสียงซอล อ็อกเทฟที่ห้าของเปียโน) เป็นระดับเสียงที่มาตรฐานสากล การประพันธ์ลายพื้นบ้านอีสานโดยยึดหลักการเคลื่อนที่ของทำนองลายพื้นบ้านอีสานให้สัมพันธ์กันภายในและมีจังหวะเทคนิคลีลาโดยเฉพาะการดำเนินทำนองที่มีการใช้ลูกต่อบรรเลงเชื่อมทำนองให้ได้ใจความการประพันธ์ลายพื้นบ้านสำหรับวงเครื่องสายอีสานจึงมีความหมายและมีที่มาที่มีความสอดคล้องสัมพันธ์กับลักษณะของเครื่องดนตรีและระบบเสียงของวงเครื่องสายอีสานและเป็นไปตามจินตนาการของผู้ประพันธ์ มี 3 ลาย ได้แก่ 1) ลายศรีสรวยดอกจาน 2) ลายนารีศรีดอกจาน 3) ลายอุดรชั้นไฉน

อภิปรายผล

การจัดตั้งวงเครื่องสายอีสานคือการประสมเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสายของอีสานเข้าด้วยกัน ได้แก่ ขิมอีสาน พิณ ซออีสาน และโหม่ง โดยผู้วิจัยใช้หลักในการประสมวงดนตรีพื้นบ้านอีสานมาเป็นแนวทางในการประสมวง ลักษณะรูปแบบการบรรเลงไม่มีการบรรเลงแบ่งแยกโน้ตเครื่องดนตรีเหมือนกับวงดนตรีสากล ไม่มีการบรรเลงแบบการประสานเสียงของเครื่องดนตรีแต่ละชิ้น การบรรเลงวงเครื่องสายอีสานมีลักษณะการแบ่งหน้าที่การดำเนินทำนองของเครื่องดนตรีที่มีลูกล่อและลูกรับในการบรรเลง โดยให้ขิมอีสานเป็นเครื่องนำและให้พิณ แคน ซออีสาน เป็นเครื่องตาม ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแคนและเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบจังหวะ ได้แก่ กลองตั้งโຈ้ะ ฉิ่ง ฉาบเล็ก และซอลอ เข้ามาร่วมบรรเลงเพื่อให้จังหวะและท่วงทำนองมีความกระชับยิ่งขึ้น การกระสวนจังหวะจะส่งผลต่ออารมณ์ความรู้สึกของนักดนตรีและผู้รับฟัง วงเครื่องสายอีสานเป็นวงดนตรีที่มีความโดดเด่นและเอกลักษณ์เฉพาะตัว เช่นเดียวกับงานวิจัยของ เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี (Pikul Sri 2008) ที่ได้ศึกษาวงดนตรีลาวเดิมการประสมวงได้พัฒนาเป็นวงมโหรี ซึ่งพัฒนามาจากวงพิณพาทย์ไม้แข็งและไม้ نرم โดยการผสมรวมของเครื่องดนตรีพื้นเมืองและชนเผ่า ตามกรอบแนวคิดที่ต้องการสร้างความเป็นเอกภาพและความเท่าเทียมกัน ในส่วนของบทเพลงประกอบด้วยเพลงเพื่อการเสพ เพลงพิธีกรรม เพลงเพื่อการแสดง และเพลงปฎิวัติ เพื่อให้ดนตรีมีส่วนในการสร้างความเป็นเอกภาพและเกิดความเท่าเทียมกันของคนในชาติ เช่นเดียวกับงานวิจัยของ อานันท์ นาคคง (Nakkong 2013) ที่ได้ศึกษาวงดนตรีร่วมสมัยและผลงานดนตรีร่วมสมัยในสังคมไทยปัจจุบันที่มีผลงานเด่นในรอบสามทศวรรษ จำนวน 10 วง มาทำการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบโดยใช้หลักคิดเรื่องดนตรีวิทยา ผลการวิจัยพบว่าวงดนตรีร่วมสมัยและผลงานดนตรีร่วมสมัยในสังคมไทยปัจจุบันตลอดเวลาสามทศวรรษของการเปลี่ยนแปลงของประวัติศาสตร์ดนตรีไทยที่เกิดจากแนวคิดการผสมผสานดนตรีไทยชนบประเพณีกับดนตรีตะวันตกสมัยใหม่อย่างจริงจัง ซึ่งเรียกว่าดนตรีไทยร่วมสมัย นับจากการเกิดวงดนตรีฟองน้ำขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2532 จนถึงปัจจุบันได้ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของสังคมวัฒนธรรมด้านดนตรีในประเทศไทยหลากหลายมิติ ทำให้เกิดวงดนตรีไทยร่วมสมัยจำนวนมากและมีศิลปินนักดนตรีที่สร้างสรรค์ผลงานขึ้นหลายรูปแบบ นำเสนอเทคนิควิธีการและวิถีทางในการนำเสนอดนตรีไทยสู่สาธารณชนภายใต้กระบวนการและแง่มุมที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น

การประพันธ์ลายพื้นบ้านอีสานสำหรับวงเครื่องสายอีสานผู้วิจัยได้นำหลักการประพันธ์ลายพื้นบ้านอีสานมาเป็นแนวทางในการประพันธ์ให้มีความสอดคล้องสัมพันธ์กับลักษณะของเครื่องดนตรีและระบบเสียงของวงเครื่องสายอีสานและเป็นไปตามจินตนาการของผู้วิจัยซึ่งผู้ประพันธ์ โดยการเรียบเรียงการแปรทำนองและการสร้างแนวทำนองที่ยึดหลักความสัมพันธ์ของเครื่องดนตรีและระบบเสียง มีการแบ่งหน้าที่การดำเนินทำนองของเครื่องดนตรีซึ่งมีระดับเสียงความสูงต่ำของตัวโน้ตที่ต่างกัน การประพันธ์ลายพื้นบ้านอีสานสำหรับเพื่อใช้บรรเลงในวงเครื่องสายอีสาน มีจำนวน 3 ลาย ได้แก่ ลายศรีสรายุทธอกงาน ลายนารีศรีดอกงานและลายอุตรชั้นโหม่ง ซึ่งมีการใช้ระดับเสียงต่ำสุดอยู่ คือ เสียงมีต่ำ และเสียงสูงสุดอยู่ คือ เสียงซอลสูง มีการเคลื่อนที่ของระดับเสียงแบบข้ามบ้างสลับบ้าง โดยตามหลักการประพันธ์เพลงไทยที่ยึดหลักตามจังหวะหน้าทับและการนับของห้องเพลง 8 ห้องเสมอ โดยผู้ประพันธ์ได้กำหนดอัตราจังหวะ ดังนี้ 1) ลายศรีสรายุทธอกงานใช้จังหวะแท้ 2) ลายนารีศรีดอกงานใช้ 3 จังหวะ คือ จังหวะภูไท จังหวะลมพัดพร้าว และจังหวะลำเพลิน 3) ลายอุตรชั้นโหม่งใช้ 3 จังหวะ คือ จังหวะภูไท จังหวะราวัง และจังหวะลำเพลิน

การประพันธ์ลายพื้นบ้านสำหรับวงเครื่องสายอีสานมีความหมายและที่มาอันมีความสอดคล้องสัมพันธ์กับลักษณะของเครื่องดนตรีและระบบเสียงของวงเครื่องสายอีสานและเป็นไปตามจินตนาการของผู้ประพันธ์ที่เห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติด้านความงามของดอกไม้อันเป็นดอกไม้ประจำจังหวัดอุดรธานี คือ ดอกจานและดอกไม้ ที่เลื่องชื่อด้านความงามความหอมของจังหวัดอุดรธานี คือ ดอกกล้วยไม้หอมพันธุ์อุดรชั้นไฉน จึงเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้วิจัยได้ประพันธ์ ลายศรีสรวยดอกจาน ลายนารีศรีดอกจาน และลายอุดรชั้นไฉน เพื่อใช้บรรเลงประสมในวงเครื่องสายอีสานโดยเฉพาะเช่นเดียวกับวิจัยของ ประภาส ขวัญประดับ (Kwanpradub 2016) ที่ได้ศึกษาการสร้างสรรค์บทเพลงบรรเลงไวโอลินสไตล์เพลงพื้นบ้านภาคใต้และได้สร้างสรรค์ทำนองเพลงโดยใช้ทฤษฎีดนตรีตะวันตกมาสร้างสรรค์ทำนองโดยศึกษาทำนองจังหวัดหะ เสียงประสานและคีตลักษณ์ของดนตรีรองเง็งและได้ประพันธ์บทเพลงบรรเลงไวโอลินสไตล์เพลงพื้นบ้านภาคใต้ จำนวน 4 เพลง โดยมีองค์ประกอบของดนตรีมีระบบบันไดเสียงเมเจอร์และไมเนอร์อัตราจังหวะ 2/4 และ 4/4 เสียงมีการประสานเสียง 4 แนวและคีตลักษณ์มีโครงสร้างแบบเทอร์นารีฟอร์ม และเช่นเดียวกับงานวิจัยของ อังคณา ใจเหิม (Jaiherm 2011) ที่ได้ศึกษาการสร้างสรรค์บทเพลงชุดเส้นสายลายใหม่ไทยและได้เรียบเรียงการแปรทำนองรวมถึงการสร้างแนวทำนองประสานเสียง โดยยึดหลักความสัมพันธ์ของเสียงและการแบ่งหน้าที่การดำเนินทำนองของเครื่องดนตรีในรูปแบบใหม่ เช่น เครื่องดนตรีที่มีเสียงทุ้มต่ำจะทำหน้าที่เป็นผู้นำ เครื่องดนตรีที่มีเสียงเล็กแหลมจะทำหน้าที่เป็นผู้ตาม หรือเครื่องดนตรีที่มีเสียงเล็กแหลมจะทำหน้าที่เป็นผู้นำและเครื่องดนตรีเสียงทุ้มต่ำจะทำหน้าที่เป็นผู้ตาม โดยคำนึงถึงบริบทในการสะท้อนวิถีการทอผ้าเป็นหลักเอกภาพของการประพันธ์ทำนองเพลงผ้าล้วงซึ่งสื่อถึงลักษณะเด่นของวิถีการทอผ้าล้วงในภาคเหนือของประเทศไทยจึงได้มีรูปแบบจังหวะและรูปแบบทำนองที่สอดคล้องกับวิถีการทอผ้า

จากการศึกษาข้อมูลข้างต้นทำให้ผู้วิจัยพบว่าการจัดตั้งวงเครื่องสายอีสานโดยการประสมเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสายของอีสานเข้าด้วยกันเป็นการพัฒนาวงการดนตรีพื้นบ้านอีสานโดยการสร้างมิติ ที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น ผ่านกระบวนการถ่ายทอดการประพันธ์เพลงที่ประพันธ์ขึ้นเพื่อใช้บรรเลงในวงเครื่องสายอีสาน อันสะท้อนถึงบริบทของสังคมวัฒนธรรมจังหวัดอุดรธานีที่มีความอุดมสมบูรณ์ในด้านทรัพยากรธรรมชาติ คือ ดอกไม้ ได้แก่ ดอกจานและดอกกล้วยไม้หอมพันธุ์อุดรชั้นไฉน กระทั่งได้รับการยกระดับให้เป็นดอกไม้ประจำจังหวัดอุดรธานีและดอกไม้ที่เลื่องชื่อด้านความงามและความหอมสร้างชื่อเสียงให้กับจังหวัดอุดรธานี การจัดตั้งวงเครื่องสายอีสานจึงไม่ได้เป็นเพียงการประสมเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสายของอีสานเข้าด้วยกันเท่านั้น แต่ได้ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการนำเสนอจังหวัดอุดรธานีอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรนำองค์ความรู้ที่ได้จากผลของการวิจัย จัดทำเป็นเอกสารเผยแพร่ เพื่อการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ได้อย่างยั่งยืน

1.2 ควรนำองค์ความรู้สู่หลักสูตรสถานศึกษา โดยจัดทำเป็นเอกสารอ่านนอกเวลา เพื่อให้เยาวชนในสถานศึกษา เกิดความตระหนักในคุณค่า ร่วมกันอนุรักษ์ และสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง

1.3 หน่วยงานทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องควรให้ความสนใจ ร่วมรณรงค์กำหนดแนวทางการส่งเสริม อนุรักษ์ สืบสาน และพัฒนางวดนตรีพื้นบ้านอีสาน

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาบทบาทหน้าที่ของวงดนตรีพื้นบ้านอีสาน และลายพื้นบ้านอีสาน

2.2 ควรศึกษาอัตลักษณ์อีสาน การเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม

2.3 ควรศึกษาเนื้อหาสาระกระบวนการถ่ายทอด และนวัตกรรมดนตรีพื้นบ้านอีสาน

References

- Charoensuk, S. *Dontrī Wičhān*. [Music Criticism]. Bangkok: College of Music, Mahidol University, 1995.
- Chonphairot, C. *Dontrī Phūnbān 'Isān*. [Isan Folk Music]. Mahasarakham: Faculty of Humanities. Srinakharinwirot University, 1983.
- Jaiherm, A. "Kānsāngsan Botphlēngchut Sēnsāilāimaithai. [The Creation of Sen Sai Lai Mai Thai Suite]." PhD diss., Chulalongkorn University, 2011.
- Kwanpradub, P. *Sāngsan Botphlēng Samrap Wai 'olin : Satai Phlēng Phūnbān Phāktai*. [Creating Songs for Violin: Southern Folk Style]. Songkhla: Faculty of Fine Arts, Songkhla Rajabhat University, 2016.
- Nakkong, A. *Kānsuksā Dontrīrūamsamai Læ Phonngāndontrīthai Rūamsamai Naisangkhomthai Naipatjubun*. [A Study of Contemporary Music and Contemporary Thai Music in Contemporary Thai Society]. Bangkok: Office of Contemporary Art and Culture. Ministry of Culture, 2013.
- Phonprathom, S. *Dontrī Phūnbān 'Isān*. [Isan Folk Music]. Udon Thani: Faculty of Humanities and Social Sciences, Udon Thani Rajabhat University, 1995.
- Pikulstri, C. *Dontrī Lāo Dēm*. [Original Lao Music]. Khon Kaen: Center for Research on Plurality in the Mekong Region. Khon Kaen University, 2008.
- Weesapen, W. *Dontrī Phūnbān 'Isān*. [Isan Folk Music]. Mahasarakham: Northeastern Arts and Cultural Center, 1990.